

PHÒNG CHỐNG THAM NHŨNG - NHIỆM VỤ QUAN TRỌNG TRONG NỀN CÔNG VỤ VIỆT NAM HIỆN NAY

PHẠM VĂN TRƯỜNG*, NGUYỄN THỊ TƯỜNG DUY**

TÓM TẮT

Tham nhũng không phải là tệ nạn xã hội mới xuất hiện trong thời đại ngày nay, mà trong lịch sử nhân loại, nó đã tồn tại từ lâu ở hầu hết các quốc gia. Tuy nhiên, tham nhũng tồn tại dưới nhiều biến thể hết sức tinh vi nên đôi khi rất khó phát hiện, mặc dù mọi người đều có thể cảm nhận về nó. Riêng ở Việt Nam, tệ nạn tham nhũng vẫn còn nghiêm trọng, vì thế, việc phòng chống tham nhũng trong nền công vụ là một nhiệm vụ cực kì quan trọng.

Từ khóa: tham nhũng, nền công vụ.

ABSTRACT

Fighting corruption - important mission in the state administration system nowadays

Corruption is not a new social problem in the modern time but an issue that has existed in most countries for a long time in human history. However, corruption exists in many different and complicated forms, making it difficult to discover them even though everyone can sense them. In Vietnam, particularly, corruption is still a serious problem, thus fighting corruption in the state administration system is an extremely important mission.

Keywords: corruption, the state administration system.

1. Đặt vấn đề

Nền công vụ ở Việt Nam theo nghĩa bao quát, cơ bản là hoạt động thực hiện chức trách, nhiệm vụ Nhà nước của cán bộ, công chức. Công chức là khái niệm chỉ người, chủ thể; còn công vụ là khái niệm chỉ việc, mặt hành động, hoạt động. Thông qua công vụ mà chức năng, nhiệm vụ của Nhà nước được thực hiện. Hiệu lực, hiệu quả, chất lượng công vụ phụ thuộc vào năng lực trình độ, kĩ năng, sự thạo việc... và đạo đức (tinh thần trách nhiệm, sự tận tụy, phẩm chất trong sạch...) của đội ngũ cán bộ, công chức

Nhà nước. Vì vậy, cùng với việc nâng cao trình độ, năng lực của cán bộ, công chức thì việc đề cao yếu tố đạo đức, tìm các giải pháp nâng cao đạo đức công vụ có ý nghĩa quan trọng.

2. Quy mô, nguyên nhân, biến thái về tham nhũng ở nước ta hiện nay

Tham nhũng là những hành vi của người có chức vụ, quyền hạn đã lợi dụng chức vụ, quyền hạn đó là vì vụ lợi. Ở hầu hết các lĩnh vực như quản lí sử dụng đất, tài sản công, xây dựng cơ bản, cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước... cơ chế chính sách còn nhiều bất cập, thiếu đồng bộ. Vì thế, trong công việc điều hành, quản lí chúng ta gần như “vừa chạy vừa xếp hàng”. Bất cập về cơ chế chính sách dẫn đến hàng loạt các lỗ hổng cực kì

* ThS, Chi nhánh Nxb Quân đội nhân dân tại TPHCM

** ThS, Trường Đại học Công nghiệp Thực phẩm TPHCM

nguy hại trong quản lí, nó cản trở việc phát huy tổng hợp nguồn lực để phát triển và là nguồn gốc nảy sinh tham nhũng. Tóm lại, ở đâu có vấn đề liên quan đến lợi ích vật chất và tinh thần thì ở đó đều có tham nhũng. Tham nhũng làm xói mòn đạo đức, gây những hậu quả không lường về mặt kinh tế xã hội và nhất là làm đánh mất niềm tin của dân vào Chính phủ, nghiêm trọng hơn nó có thể là một nguyên nhân, là tình trạng suy thoái đạo đức xã hội nghiêm trọng. Những thiệt hại do tham nhũng gây ra rất lớn, có vụ tham nhũng về kinh tế làm thiệt hại cho Nhà nước, nhân dân tới hàng trăm, nghìn tỉ đồng; làm thoái hóa, biến chất hàng loạt cán bộ, đảng viên, kể cả một số cán bộ cao cấp của Đảng và Nhà nước. Cái thiệt hại đáng kể hơn, nặng nề hơn là tham nhũng đã làm xấu chế độ, làm suy giảm lòng tin của nhân dân vào tương lai của chế độ tốt đẹp mà Đảng ta đang xây dựng.

2.1. Về quy mô của tham nhũng

Có đủ loại, đủ mức độ tham nhũng của cá nhân, của tập thể. Những hành vi tham nhũng ở nước ta rất đa dạng, phổ biến là hành vi tham ô tài sản, nhận hối lộ, dùng tài sản công để biếu xén, hối lộ, lừa đảo chiếm tài sản của Nhà nước, của nhân dân; lợi dụng chức vụ, quyền hạn nhằm gây khó khăn, phiền hà, sách nhiễu cho tổ chức, cá nhân để vụ lợi, thu vén quyền lợi cá nhân; lập quỹ trái phép, sử dụng ngân sách không đúng quy định để hưởng lợi. Những ngành tham nhũng nhiều nhất là cảnh sát giao thông, xây dựng cơ bản, thuế, ngân hàng, hải quan,

xuất nhập khẩu, quản lí đất đai, y tế (xem *Thanh niên*, ngày 27- 11- 2012).

2.2. Về nguyên nhân

Có ý kiến cho rằng nguyên nhân tham nhũng là do nền kinh tế thị trường. Chúng ta không thể phủ nhận, trong nền kinh tế thị trường tất yếu có sự cạnh tranh giữa những người sản xuất hàng hóa, cạnh tranh thì phải có người thắng và người thua, người được lợi và người bị thiệt hại. Ai cũng phải cố gắng để có được nhiều lợi nhuận nhất. Hầu hết những nhà tư bản trong thời kì tích lũy ban đầu, như nhận xét của C. Mác và Ăngghen trong Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản đã viết "...không để lại giữa người và người một mối quan hệ nào khác, ngoài lợi ích trần trụi và lối "tiền trao cháo múc" không tình nghĩa", đã "đìm những xúc động thiêng liêng của lòng sùng đạo, của nhiệt tình hiệp sĩ, của tính đa cảm tiêu tư sản xuống nước giá lạnh của sự tính toán ích kỉ", đã "biến phẩm giá của con người thành giá trị trao đổi" [1; tr.600]. Kinh tế thị trường nói chung tuy thúc đẩy tăng trưởng kinh tế nhưng lại làm gia tăng sự suy thoái đạo đức. Tham nhũng, lãng phí gia tăng trong những năm vừa qua ở nước ta là điều không tránh khỏi và là giá mà chúng ta buộc phải trả khi chấp nhận phát triển kinh tế thị trường.

Một nguyên nhân khác quan trọng làm gia tăng tệ nạn tham nhũng nói riêng và sự suy thoái đạo đức nói chung là tình trạng mất dân chủ ở nhiều cơ sở. Vì vậy muốn cho nền kinh tế thị trường phát triển lành mạnh, trước hết cần phải thực

hiện dân chủ rộng rãi và vấn đề đặt ra ở đây là phải đấu tranh phòng và chống tham nhũng có hiệu quả trong nền công vụ hiện nay.

2.3. *Biến thái tham nhũng ở nước ta hiện nay*

Trước hết là vấn đề tham nhũng trong lĩnh vực kinh tế. Đây là lĩnh vực mà tình trạng tham nhũng phổ biến nhất từ trước đến nay trên thế giới. Ở nước ta cũng vậy, tham nhũng kéo dài nhiều năm nhưng chưa có “thuốc trị đặc hiệu”. Người quản lí kinh tế hoặc làm việc trong lĩnh vực kinh tế là người có môi trường thuận lợi nhất để tham nhũng. Các vụ án lớn ở nước ta trong thời gian qua càng minh chứng cụ thể điều này.

Nhân dân và các đại biểu Quốc hội ngày càng bức xúc bởi nạn tham nhũng. Có thể nhận thấy dễ dàng từ những sự việc hết sức bất nhân, như: ăn chặn tiền cứu trợ thiên tai, trợ cấp xóa đói giảm nghèo, trợ cấp người có công với nước, bày trò ma thuật “quy hoạch treo” để lấy đất của dân, đến những vụ án đục khoét, tàn phá nền kinh tế hết sức nghiêm trọng như vụ tham nhũng ở PMU 18, Vinashin, vụ Bầu Kiên và những thao túng trong ngành ngân hàng, vụ Dương Chí Dũng (Vinalines)...

Tham nhũng quyền lực và tham nhũng nhờ quyền lực, bằng quyền lực, nhờ vị trí công việc đang được giao cũng phổ biến không kém. Điều này thể hiện rõ nhất trong khâu tuyển công chức các cấp, kể cả tuyển giáo viên, nhất là giáo viên bậc phổ thông... đã rộ lên từ nhiều năm nhưng đến nay mới được người có

trách nhiệm nói đến. Ông Trần Trọng Dực, Chủ nhiệm Ủy ban kiểm tra thành ủy Hà Nội đã thừa nhận công khai điều này trong phiên bế mạc kì họp Hội đồng nhân dân thành phố Hà Nội (xem *Tuổi trẻ*, ngày 8-12-2012). Tham nhũng còn thường hay dựa vào những thủ tục hành chính rườm rà, những quy định theo kiểu hiểu như thế nào cũng được. Vấn đề này đã tồn tại suốt một thời gian dài và ngay cả khi nước ta đã tiến hành một số cải cách hành chính.

Hiện tượng phổ biến ở các công sở Nhà nước là các thiết bị thường được mua với giá đắt nhưng thời gian sử dụng ngắn và hay bị hỏng hóc so với tiêu chuẩn chất lượng ghi trong hóa đơn. Hiện tượng quan chức lợi dụng mối quan hệ với doanh nghiệp để ăn bớt tiền mua hàng của Nhà nước không còn xa lạ với các nhân viên mua hàng theo các hợp đồng công với doanh nghiệp.

3. Tại sao phải đấu tranh phòng chống tham nhũng?

Các vụ tham nhũng được ghi nhận hàng ngày ở khắp nơi trên thế giới. Nhiều vụ bê bối đã chứng tỏ sự phổ biến và mức độ nghiêm trọng của hiện tượng này: quỹ đen của các đảng phái chính trị ở châu Âu và Bắc Mỹ, các vụ hối lộ quan chức cấp cao để giành được hợp đồng xuất khẩu lớn diễn ra ở nhiều nước, thâm hụt các quỹ bảo hiểm y tế ở Argentina, tham nhũng dẫn đến án tử hình dành cho một cán bộ cao cấp ở Trung Quốc, biển thủ của công ở Nga và sự nhập nhằng bất minh giữa công quỹ và quỹ riêng ở các nước đang phát triển hay đang trong thời

kì chuyển đổi. Trong khủng hoảng tài chính và kinh tế hiện nay, mọi người càng nhận thức rõ hơn về cái giá phải trả cho hiện tượng tham nhũng cả về mặt kinh tế, chính trị và xã hội mà không quốc gia nào có thể chấp nhận. Nó làm xói mòn lòng tin của dân chúng đối với các tổ chức chính trị và dẫn tới việc coi thường các quy định của pháp luật. Nó gây rối loạn việc thực thi các quy định của pháp luật. Nó có thể tác động mạnh mẽ đến đầu tư, tăng trưởng và phát triển, làm giảm tính cạnh tranh của thị trường. Hơn thế, nạn tham nhũng còn cản trở người nghèo sử dụng những dịch vụ công cơ bản, vì họ phải trả giá cao hơn mức bình thường. Với các tác động tiêu cực ngày càng tăng, áp lực từ phía dân chúng và thị trường tài chính đã đến mức đòi hỏi phải có một cuộc chiến chống tham nhũng trên phạm vi quốc tế. Bởi vì *tham nhũng không bao giờ có thể được loại trừ một cách tuyệt đối và vĩnh viễn, vấn đề là kiểm soát nó như thế nào.*

4. Khâu đột phá phòng, chống tham nhũng

Nhà nghiên cứu Đỗ Nhật Tân đã đưa ra quan điểm phòng, chống tham nhũng mà chúng tôi cho là hợp lí: “1- *Phát động xây dựng một nếp sống đạo đức xã hội “đói cho sạch, rách cho thơm”, tẩy chay tham nhũng, coi tham nhũng là trộm cắp, là nhục nhã và hèn hạ; 2 -Trên cơ sở những thành tựu thu được của việc thực hiện Quy chế dân chủ cơ sở, xây dựng trong xã hội một nếp sống dân chủ, khuyến khích mọi người nói lên sự thật, có cơ chế bảo vệ những*

người dũng cảm tố; 3- Phát hiện được tham nhũng, cần phải trừng phạt nghiêm; đặc biệt với những kẻ tham nhũng là cán bộ, đảng viên. Cần xác định đây là khâu đột phá để phòng, chống tham nhũng có hiệu quả” [5; tr.22]. Chúng ta đã và đang thực hiện ba biện pháp này, nhưng làm một cách dàn trải cùng với các biện pháp phòng, chống tham nhũng khác chứ chưa có biện pháp ưu tiên để tập trung giải quyết, tạo cơ sở cho việc thực hiện các biện pháp khác. Trước hết, cần tập trung vào phòng chống, tham nhũng ở một số nội dung giải pháp sau:

(i) Tập trung làm rõ về mặt giải pháp thể chế, vì thể chế quyết định hạn chế phòng chống tham nhũng

Nạn dịch tham nhũng không thể được kiểm soát bằng những cuộc vận động đạo đức lớn. Để kiểm soát được tham nhũng thì tỉ số lợi ích - chi phí dự kiến của cá nhân đương chức khi họ tuân thủ pháp luật phải cao hơn tỉ số lợi ích - chi phí của hành vi tham nhũng. Cụ thể, chi phí dự kiến của hành vi tham nhũng đang là rất thấp hoặc gần bằng 0, trong một xã hội mà nạn dịch tham nhũng đang lan tràn thì cần phải được tăng lên một cách đáng kể. Các quan chức nhà nước cần phải hiểu rõ: nếu tham nhũng họ sẽ bị mất chức, phải bồi thường những của cải thu được một cách không hợp pháp, và thậm chí có thể đi tù.

Pháp luật cần nghiêm cấm mọi hình thức hối lộ, gia đình trị và sự lạm dụng công quỹ. Luật chống tham nhũng toàn diện là cần thiết nhưng chưa đủ. Chống tham nhũng hiệu quả đòi hỏi các vị dân

cử cao cấp, các vị được bổ nhiệm, công chức, quân nhân và cảnh sát phải công bố tài sản khi nhận chức, hàng năm sau khi nhận chức và mỗi khi tài sản có những thay đổi lớn. Việc công bố này cần được lập thành hồ sơ một cách công khai với ban chống tham nhũng. Để tạo điều kiện cho việc kết hợp với thể chế trách nhiệm theo chiều dọc, việc công bố tài sản cần phải được phổ biến một cách rộng rãi, hiệu quả nhất là công bố trên báo chí.

(ii) Phải tăng cường chỉnh đốn Đảng, giáo dục đảng viên về văn hóa đạo đức gắn với tinh thần Nghị quyết Trung ương 4 (khóa XI)

Trước hết, cấp ủy Đảng các cấp phải tập trung làm tốt công tác lãnh đạo, chỉ đạo, nâng cao chất lượng rèn luyện về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống cho đội ngũ cán bộ, đảng viên. Sự gương mẫu về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống của đội ngũ lãnh đạo là rất quan trọng vì nó góp phần nâng cao vị thế, uy tín, chất lượng, hiệu quả công tác của người lãnh đạo, nhất là sau khi kiểm điểm, tự phê bình và phê bình. Đảng phải coi việc khắc phục những biểu hiện suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống của một số cán bộ, đảng viên là nội dung cơ bản, cấp bách trong kế hoạch sửa chữa khuyết điểm của Đảng bộ theo tinh thần Nghị quyết Trung ương 4 (khóa XI). Để làm được điều đó, Đảng ủy các cấp cần tập trung lãnh đạo, chỉ đạo nâng cao chất lượng công tác nghiên cứu, tham mưu, đề xuất với Ban chấp hành Trung ương về đổi mới công tác giáo dục chính trị tư tưởng, giáo dục pháp luật, kỉ luật, đạo

đức, lối sống cho phù hợp với yêu cầu phát triển của thực tiễn; đẩy mạnh phong trào học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh. Bên cạnh đó, cần đấu tranh chống các biểu hiện giảm sút niềm tin, phai nhạt lí tưởng, cơ hội, thực dụng, mơ hồ, mất cảnh giác, giảm sút ý chí chiến đấu, tha hóa về đạo đức, lối sống; chống “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa”, không để các thế lực thù địch lợi dụng xuyên tạc, chia rẽ nội bộ.

Phải đẩy nhanh tiến trình kiểm soát tài sản và kiểm soát thu nhập. Việc kê khai tài sản của công chức đứng đầu các cơ quan, của những người có trách nhiệm nhất định phải được công khai tại nơi công tác và nơi cư trú như Nghị quyết Trung ương 4 đã nêu. Nói cách khác, mọi thứ phải được công khai, minh bạch. Tình trạng không công khai, không minh bạch là điều kiện hết sức thuận lợi cho hành vi tham nhũng phát triển.

(iii) Khi phát hiện tham nhũng thì phải xử phạt nghiêm minh với mọi đối tượng và có hình thức tăng nặng với đối với cán bộ, đảng viên

Về vấn đề này, ở nước ta, dưới triều Hồng Đức (thế kỉ XV, vua Lê Thánh Tông), tại Điều 138 Bộ *Quốc triều hình luật* có ghi: “Quan ti làm trái luật mà ăn hối lộ từ 1 đến 9 quan thì xử tội chém. Những bậc công thần, quý thần cùng những người có tài được giữ vào hàng bát nghị mà ăn hối lộ từ 10 đến 19 quan thì phạt 50 quan; từ 10 đến 19 quan thì phạt từ 60 đến 100 quan; từ 20 quan trở lên thì xử

tội đồ và những tiền ăn hối lộ xử phạt gấp đôi nộp vào kho” [3; tr.74 -75].

Kinh nghiệm của nhiều quốc gia trên thế giới cho thấy, muốn chống tham nhũng thành công thì không thể chỉ dựa vào nỗ lực của các cơ quan Nhà nước mà nhất thiết phải phát huy được vai trò, trách nhiệm và có được sự tham gia, ủng hộ tích cực của toàn xã hội; phải xây dựng được cơ chế xã hội; ở đó, các cơ quan báo chí và người làm công tác báo chí có quyền độc lập, tự chủ trong việc lấy tin, viết bài và được pháp luật bảo hộ khi bị ngăn cản, can thiệp, dă kích. Khi có thông tin của xã hội và người dân, cơ quan đấu tranh chống tham nhũng có nhiệm vụ xác minh đầy đủ và kịp thời các nguồn tin và có trách nhiệm trong việc bảo vệ bí mật đối với người tố cáo, tố giác tội phạm.

Ở Trung Quốc, đơn tố cáo, tố giác của nhân dân về tham nhũng là nguồn quan trọng nhất, để từ đó phát hiện ra tội phạm. Theo thống kê, có tới 80% vụ án tham nhũng khám phá được là do nhân dân, báo chí tố giác và hơn 90% là do nhân dân, báo chí cung cấp đầu mối [4; tr.29]. Đây là bài học quý báu cho Việt Nam trong đấu tranh phòng chống tham nhũng.

(iv) Cải cách tiền lương, nâng cao đời sống công chức nhà nước; làm tốt công tác thanh, kiểm tra, giám sát, kê khai tài sản minh bạch

Cải cách chế độ tiền lương là vấn đề rất quan trọng, bởi lẽ bất cứ ai lao động cũng nhằm đáp ứng các nhu cầu cho bản thân và gia đình, kể cả cán bộ

công chức. Công tâm là yêu cầu đầu tiên của nền công vụ đối với công chức. Chúng ta khó có thể đòi hỏi người cán bộ công chức phải tận tâm hết mình khi chế độ lương chưa đủ sống, ít nhất ở mức trung bình trong xã hội. Vì vậy cần đẩy nhanh quá trình cải cách tiền lương. Chế độ tiền lương đang thu hút sự quan tâm của toàn xã hội và thực sự là một trong những yếu tố quan trọng, một biện pháp cơ bản để phòng ngừa tham nhũng.

5. Kết luận

Kinh tế thế giới đang trải qua những khó khăn nhất trong hai thập niên trở lại đây, cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu vẫn chưa kết thúc. Đối với nền kinh tế đang phát triển như ở Việt Nam, tham nhũng vừa là một trong những nguyên nhân đưa đến sự khủng hoảng vừa là một trở ngại to lớn cho những giải pháp vượt ra khỏi khủng hoảng để hướng tới những mục tiêu của sự phát triển bền vững.

Đảng cần đẩy mạnh thực hiện dân chủ để mọi người dân có điều kiện kiểm tra, giám sát lẫn nhau; giám sát công việc của các tổ chức, cơ quan để kịp thời ngăn chặn, phát hiện những hành động tham nhũng, từ đó có thể tạo ra dư luận và tâm lí xã hội tích cực đối với việc phòng, chống tham nhũng.

Văn hóa đạo đức có vai trò to lớn trong đời sống của cộng đồng, xã hội, là “giá đỡ” tinh thần cho sự tồn tại bền vững của xã hội. Mỗi cộng đồng cần có một thang giá trị làm nền tảng để tồn tại và phát triển. Nếu cộng đồng nào đó không có nền tảng đạo đức làm giá đỡ thì

tất yếu sẽ bị rối loạn và tiêu vong. Văn hóa đạo đức còn có vai trò to lớn đối với đời sống cá nhân, góp phần hoàn thiện nhân cách và khẳng định giá trị nhân cách cá nhân. Văn hóa đạo đức điều chỉnh hành vi của con người và cộng đồng; xác lập, lan truyền các giá trị, chuẩn mực để xây dựng nhân cách con người phù hợp với bối cảnh. Trong lịch sử dân tộc Việt Nam, vai trò của giá trị đạo đức cũng thể hiện rất rõ ràng: Thời

đại nào mà các giá trị văn hóa đạo đức được đề cao, tôn trọng, thì thời đại ấy được hưng thịnh, và ngược lại. Theo Lê Quý Đôn, nếu trẻ không kính già, trò không trọng thầy, binh kiêu, tướng thoái, tham nhũng tràn lan, sĩ phu ngoảnh mặt thì xã hội tất sụp đổ. Vì vậy, những tấm gương văn hóa đạo đức xuất hiện trong cộng đồng cần được kịp thời phát hiện, biểu dương và nhân rộng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. C. Mác và Ph. Ăng-ghen (1995), *Toàn tập*, tập 4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Nguyễn Trọng Chuẩn (2013), “Quốc nạn tham nhũng và nguy cơ khó lường”, kỉ yếu *Hội thảo khoa học bàn về những giải pháp phòng, chống tham nhũng ở Việt Nam hiện nay*, Tạp chí Cộng sản, Trường Đại học Quốc gia TP HCM phối hợp tổ chức (15-01-2013), tr.85.
3. *Luật Hồng Đức*, Nxb Chính trị Quốc gia, 1995, Hà Nội
4. Tô Tử Hạ, Trần Anh Tuấn, Nguyễn Thị Kim Thảo (2002), *Đạo đức trong nền công vụ*, Nxb Lao động – Xã hội, Hà Nội, tr.29.
5. Đỗ Nhật Tân (2007), “Tham nhũng và phòng, chống tham nhũng”, *Tạp chí Triết học*, (10), tr.22.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 31-01-2013; ngày phản biện đánh giá: 19-02-2013;
ngày chấp nhận đăng: 23-11-2013)